

Lp Signe Riisalo
Sotsiaalkomisjon

06.10.2026

Eesti Arstide Liidu arvamus tervishoiuteenuste korraldamise seaduse (TTKS) ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule (951 SE)

Täname eelnõu menetlusse kaasamise ja arvamuse küsimise eest.

Tervisekassa andmekogu ja retseptikeskuse ühendamise ja tervise infosüsteemiga võime nõustuda, kuid mitte ulatusliku ligipääsu võimaldamisega terviseandmetele ilma patsiendi nõusolekuta.

Patsiendisaladuse hoidmine on üks arstieetika põhiluseid. Arstidele on seadusega pandud kohustus terviseandmeid dokumenteerida ja riiklikesse andmekogudesse edastada, kuid seda saab teha vaid siis, kui riik neid andmeid kaitseb.

Arstide liit on viimased 20 aastat avaldanud seisukohti nii sotsiaalministeeriumile kui ka justiitsministeeriumile, et patsiendi terviseandmeid kogutakse tema tervise huvides kasutamiseks ja muudel eesmärkidel väljaspool tervishoiusüsteemi võib neile ligipääsu anda patsiendi selge nõusoleku alusel või erandjuhtudel kohtu loal.

Riigikohus on rõhutanud, et patsiendi terviseandmeid võib avaldada ainult erandjuhtudel, kui see on vältimatult vajalik tõsise kahju ärahoidmiseks. Samuti märgib riigikohus, et igal üksikjuhul peab olema selgelt määratletud ning patsiendile selgitatud, millistele adressaatidele ning millises ulatuses tema andmeid avaldada soovitakse, patsiendi nõusolek peab olema vabatahtlik, konkreetne, teadlik ning üheselt mõistetav.

<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=1-20-5071/72>

1. Leiame, et TTKS § 59³ lõigetega 4, 5 ja 7 antakse tervise infosüsteemile ilma patsiendi nõusolekuta põhjendamatult ulatuslik ligipääs ja me ei nõustu nende sätete kehtestamisega esitatud kujul.

1.1. Käesoleva eelnõu TTKS § 59³ lg 5 punkt 4 kohaselt väljastatakse tervise infosüsteemist isikuandmeid isiku nõusolekuta süüteo- või kohtumenetluses tõe väljaselgitamiseks.

Justiits- ja digiministeeriumi poolt 01.10.2026 valitsusele esitatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu sätestab:

KrMS § 90². Päring tervise infosüsteemi

(1) Menetleja võib isiku nõusolekul teha päringu tema kohta tervise infosüsteemis hoitavate andmete saamiseks.

(2) Isiku nõusolekuta võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud päringu teha prokuratuuri taotlusel ja

eeluurimiskohtuniku loal või kohtumääruse alusel andmete kohta, mis on vältimatult vajalikud

kriminaalmenetluse eesmärgi saavutamiseks, kui andmete pärimist õigustab kuriteo raskus ja laad ning sellega ei riiuva põhjendamatult isikuõigusi.“

Leiame, et need sätted ei ole kooskõlas.

Teeme ettepaneku sõnastada TTKS § 59³ lg 5 punkt 4 järgmiselt: „süüteo- või kohtumenetluses tõe väljaselgitamiseks kohtuniku loa või kohtumääruse alusel“.

1.2. § 59³ lg 7 järgi on muudel isikutel juurdepääs tervise infosüsteemis olevatele isikuandmetele, kui see õigus tuleneb seadusest.

See säte ei anna mingit infot, missuguste seaduste alusel, kellele ja millistele andmetele ligipääs antakse.

Teeme ettepaneku jätta lõige 7 eelnõust välja ja lisada paragrahvi 59³ täielik loetelu seadustest, mis võimaldavad ligipääsu tervise infosüsteemile ilma patsiendi nõusolekuta. Seletuskirja lisada vastavad selgitused, mis eesmärgil ja tingimustel nende seaduste alusel andmetele ligipääs antakse.

1.3. § 59³ lõike 5 punktid 1 ja 2 tekitavad küsimusi ja vajavad väga konkreetsete põhjenduste lisamist.

Punkt 1: Milliseid terviseandmeid vajab Andmekaitse Inspektsioon järelevalve tegemiseks ja miks ei saa neid küsida konkreetse järelevalveasja raames minimaalses vajalikus koosseisus?

Punkt 2: Kohtutäituril on töövõimetushüvitise arestimiseks on vaja teada hüvitise olemasolu ja suurust, mitte inimese diagnoosi või haiguslugu. Seega tuleb piirata väljastatav andmekoosseis rangelt selle eesmärgi jaoks vajalikuga.

1.4. § 59³ lõikes 4 on tervishoiuga seotud erandid, mille puhul lubatakse infosüsteemile ligipääs patsiendi nõusolekuta.

Teeme ettepaneku lisada iga erandi juurde, millisel konkreetsetel eesmärgil ligipääs antakse ja milliseid andmeid väljastatakse.

Leiame, et Terviseameti või Raviameti järelevalveülesanne ei ole piisav põhjendus, mis ei tähenda automaatselt vajadust näha kõiki terviseandmeid. Samuti ei ole arusaadav, miks ei ole vaja küsida patsiendi nõusolekut – järelevalvet teevad ametid tervishoiuteenuse osutajate ja tervishoiutöötajate tegevuse, mitte patsientide üle.

1.5. Inimestel peab olema võimalik näha, milliseid tema andmeid, mis eesmärgil ja kellele on tervise infosüsteemist väljastatud.

1.6. Teeme ettepaneku lisada seadusesse järelteavitamise põhimõte. Ka siis, kui inimese andmeid kasutatakse ilma tema nõusolekuta, peaks ta sellest automaatselt teada saama. Kui esinevad erandlikud asjaolud, mistõttu ei saa kohe teavitada näiteks julgeolekuhuvi tõttu, siis hiljemalt kuue kuu pärast. Teavitamise edasilükkamine vajab eraldi põhjendust ja sõltumatut kontrolli. See on oluline ka õiguskaitseks: inimene ei saa vaidlustada ligipääsu andmist, mille olemasolust ta kunagi teada ei saa.

Kuna tervise infosüsteemist väljastatakse andmeid ilma patsiendi loata paljudel alustel ja mitmetele asutustele, siis palume esitada ülevaatlik tabel kõigi olemasolevate „võtmete“ kohta: kellele TISist andmeid väljastatakse, mis eesmärgil, millises andmekoosseisus, millisel õiguslikul alusel, kas ligipääs on tehniliselt minimaalsega piiratud ja kas patsiendil on võimalik seda näha.

2. Me ei nõustu ravikindlustuse seaduse § 30 lõike 1 muutmise, mille kohaselt Tervisekassa tervishoiuteenuste loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega Tervisekassa nõukogu ettepanekul.

Tervisekassa tervishoiuteenuste loetelu on väga suure kaaluga õigusakt, mis mõjutab oluliselt tervishoiuteenuste kättesaadavust, kvaliteeti ja kogu tervishoiu süsteemi toimimist ning rahastamist. Leiame, et ei ole õige jätta selle kehtestamisel lõplikku otsustusõigust ainult ühele isikule. Meie hinnangul püütakse viimasel ajal Tervisekassa nõukogu otsustusprotsesside läbipaistvust ja tervishoiuvaldkonna laiemat kaasamist vähendada. Valdkonna eest vastutav minister on ühtlasi Tervisekassa nõukogu esimees, seega tekiks olukord, kus minister teeb ettepaneku tervishoiuteenuste loetelu kehtestamiseks sisuliselt iseendale.

Teeme ettepaneku ravikindlustuse seaduse § 30 lõige 1 muutmata jätta.

Soovime osaleda eelnõu edasises menetluses ja võimalusel selgitada oma arvamusi ja ettepanekuid sotsiaalkomisjoni istungil.

Lugupidamisega

allkirjastatud digitaalselt

Katrin Rehemaa
Eesti Arstide Liidu tegevjuht